

op een doorsnee dag...

KRIJGEN

78

MENSEN DE
NEDERLANDSE
NATIONALITEIT

GROEIT DE BEVOLKING MET

135

MENSEN

EMIGREREN

395

MENSEN

Het CBS heeft als taak het publiceren van betrouwbare en samenhangende statistische informatie, die inspeelt op de behoefte van de samenleving. Voor de meest actuele CBS-informatie kunt u de website www.cbs.nl raadplegen. Het CBS verspreidt zijn informatie ook via de sociale media YouTube (www.youtube.com/statistiekpbs) en Twitter (www.twitter.com/statistiekpbs). Verder kunt u gratis de iPhone-app CBS-StatLine downloaden. Het centrale informatiepunt voor algemene vragen over het CBS en zijn producten is te bereiken via telefoon (088) 570 70 70 of infoservice@cbs.nl

In gesprek met
**Marjan
Minnesma**

Interview met
Jan Maarten Slagter,
directeur VEB

Populairste datasets
van het CBS via Open
Data toegankelijk

Anky van Grunsven
in de spotlights

Het relatiemagazine
van het Centraal Bureau
voor de Statistiek

winter 2013

04❄️❄️13

Centraal Bureau
voor de Statistiek

samen sneller
www.urgenda.nl

12,8 MILJOEN NEDERLANDERS IN 2012 OP VAKANTIE

In 2012 ging 81 procent van de Nederlandse bevolking op vakantie. Een percentage dat de laatste jaren vrij stabiel is. Absoluut gezien komt dit neer op 12,8 miljoen vakantiegangers. Samen waren zij goed voor 36,7 miljoen vakanties. Bij iets meer dan 1 miljoen van deze vakanties ging het in het winterseizoen van dat jaar om een wintersportvakantie. Mannen blijken in het algemeen vaker voor de wintersport te kiezen dan vrouwen. Van alle geregistreerde wintersportvakanties kwam namelijk circa 60 procent voor rekening van mannen. (Bron: CBS)

JAARRAPPORT LANDELIJKE JEUGDMONITOR 2013

Het *Jaarrapport 2013 Landelijke Jeugdmonitor* bevat actuele gegevens en relevante ontwikkelingen over jongeren. Deze digitale publicatie hoort bij de website Landelijke Jeugdmonitor (www.landelijkejeugdmonitor.nl) en geeft een beeld van de gegevens die via deze website beschikbaar zijn over en voor gemeenten. De inhoud is verdeeld over zeven thema's: jongeren in de bevolking, gezinssituatie, gezondheid, onderwijs, van leren naar werken, sociale zekerheid, veiligheid en justitie. Binnen elk thema wordt per onderwerp eerst de actuele, landelijke situatie geschetst, gevolgd door een beeld van de stand van zaken en ontwikkelingen op gemeenteniveau.

Kengetal: G-93

ISBN: 978-90-357-1132-7

ISSN: 2351-9835

Deze publicatie is gratis als pdf te downloaden vanaf www.cbs.nl

TOERISME EN RECREATIE IN CIJFERS 2013

Toerisme en recreatie in cijfers 2013 geeft een zo compleet mogelijk beeld van toerisme en recreatie in Nederland. Ook het toerisme van Nederlanders in het buitenland en de internationale positie van Nederland op het terrein van toerisme komen aan bod. Daarnaast is er aandacht voor de relatie tussen duurzaamheid en toerisme, onder andere in de vorm van de toeristische voetafdruk. In de publicatie zijn tabellen, grafieken en cartogrammen opgenomen. Veel van die informatie wordt regionaal gepresenteerd, waarbij naast provincies ook 17 specifieke toeristengebieden zijn onderscheiden.

Kengetal: G-82

ISBN: 978-90-357-1899-9

ISSN: 1382-6832

Prijs: € 40,75 (exclusief verzendkosten)

Deze publicatie is gratis als pdf te downloaden vanaf www.cbs.nl

BRANDWEERSTATISTIEK 2013

De brandweer speelt een belangrijke rol bij de zorg voor veiligheid door het blussen van branden en het verlenen van hulp bij verkeersongelukken en rampen. Deze editie van de *Brandweerstatistiek 2013* biedt informatie over de werkzaamheden in het jaar 2012. Daarnaast is er aandacht voor loos alarm, het brandweerpersoneel en de uitgaven voor de brandweer. Zo heeft de brandweer 142 duizend meldingen in 2012 ontvangen. Hiervan waren bijna 96 duizend brandmeldingen en 47 duizend verzoeken om hulpverlening. Overigens bleek 45 procent van de meldingen loos alarm te zijn. In 2012 vielen als gevolg van brand 72 doden en ongeveer 800 gewonden.

Kengetal: W-35

ISBN: 978-90-357-1988-0

ISSN: 2351-9959

Deze publicatie is gratis als pdf te downloaden vanaf www.cbs.nl

'Tijdens de
conferentie
werden
belangrijke
stappen
voorwaarts
gezet'

Zelfstandig en onafhankelijk

Jan Maarten Slagter, directeur van de Vereniging van effectenbezitters, vindt de onafhankelijkheid van de statistiek in Nederland van ongekend hoog niveau. Wij zijn volgens hem verwend met waardenvrije statistiek. Verder stelt hij dat een gezonde argwaan tegen aanbieders van financiële producten goed is voor de markt, een markt waarop aan de transparantie nog wel wat valt te verbeteren.

Marjan Minnesma, boegbeeld en medeoprichter van de onafhankelijke Stichting Urgenda, wil dat Nederland binnen twintig jaar volledig is verduurzaamd. Urgenda organiseert de verandering die daarvoor nodig is van onderop, maar heeft sinds kort ook de Nederlandse overheid op de korrel. Nederland handelt in strijd met het Klimaatverdrag door geen adequaat klimaatbeleid te voeren, stelt Minnesma. Ze heeft de rechter gevraagd daar een oordeel over te geven.

In Europees verband is de onafhankelijkheid van de statistiek een belangrijke doelstelling. In september jl. was het CBS organisator en gastheer van de conferentie van Directeuren-Generaal van de statistiekbureaus van de Europese Unie, waarbij traditiegetrouw ook de statistiekdirecteuren van de ECB, OESO en UNECE aanwezig waren. Tijdens de conferentie werden belangrijke stappen voorwaarts gezet om te komen tot een gedeelde visie en praktische samenwerking op het gebied van de statistiekontwikkeling in Europa.

Onder de noemer Open Data worden er door het CBS, maar ook door andere Nederlandse en Europese overheden, voorzieningen getroffen om geaggregeerde overheidsdata vrij en laagdrempelig ter beschikking te stellen. Zelfstandige ontwikkelaars bijvoorbeeld kunnen die data gebruiken voor hun eigen apps en toepassingen.

Onafhankelijkheid en zelfstandigheid zijn de thema's die op de één of andere wijze in elk van de hiervoor genoemde artikelen aan de orde komen. Dat sluit mooi aan bij thema's die speelden bij de ontwikkeling van het CBS tot zelfstandig bestuursorgaan. Mijn start als Directeur-Generaal van het CBS viel nagenoeg samen met de start van het bureau als ZBO, op 3 januari 2004. Eind dit jaar komt er een einde aan mijn periode bij het CBS. Dit is dus het laatste magazine waarin u een voorwoord van mijn hand zult aantreffen. Daarom zeg ik u als lezers van dit blad alvast een welgemeend vaarwel.

Gosse van der Veen,
Directeur-Generaal van de Statistiek

04/13 is het relatie-magazine van het CBS dat als doelstelling heeft de externe relaties van het statistiekbureau te informeren over het CBS en met het CBS verwante relevante maatschappelijke ontwikkelingen. Het relatiemagazine verschijnt 4 keer per jaar.

Uitgave: Centraal Bureau voor de Statistiek
Hoofredactie:

Miriam van der Sangen

Medewerkers:

Annemieke Bos,
Cor Kooijman, Marc Laan,
Masja de Ree,
Jaap van Sandijk,
Miriam van der Sangen
en Anita Toet

Cover: Marjan Minnesma is het boegbeeld van Urgenda, de stichting die Nederland in 20 jaar wil verduurzamen

Fotografie: ANP Photo, Sjoerd van der Hucht en Wim van der Spiegel

Illustraties: Deborah van der Schaaf

Oplage: 6500 exemplaren

Vormgeving:

Edenspiekermann

Opmaak: Centraal Bureau voor de Statistiek, Grafimedia

Druk: Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Reacties op het blad zijn welkom via e-mail:

msnn@cbs.nl

Aan dit nummer werkten mee...

Miriam van der Sangen (1958) studeerde rechten aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Daarna volgde zij diverse opleidingen op het gebied van management en journalistiek. Begin jaren tachtig trad zij in dienst bij het CBS, waar zij verschillende functies vervulde. De afgelopen 18 jaar werkte zij bij de sector Communicatie.

Annemieke Bos (1966) volgde de opleiding Voorlichtingskunde aan de Haagse Hogeschool. Zij werkte 5 jaar als voorlichter bij de Stichting Vakopleiding Bouwbedrijf en daarnaast als freelance journaliste bij diverse kranten. Sinds 1995 is ze actief als freelance tekstschrijver/redacteur.

Masja de Ree (1973) studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de universiteit van Amsterdam. Ze was docent Nederlands en alfabetisering en werkt sinds 2003 als zelfstandig bedrijfsjournalist en eindredacteur voor diverse opdrachtgevers bij de overheid en in de gezondheidszorg.

Jaap van Sandijk (1960) studeerde aan de Pedagogische Academie, maar koos na de afronding daarvan voor de journalistiek. Na ervaring te hebben opgedaan bij de regionale radio en krant vestigde hij zich als freelance journalist. Hij schrijft voor diverse vakbladen, waaronder Adformatie, Salesmanagement en Twinkle.

'Totale transparantie is nooit haalbaar'

De Vereniging van effectenbezitters (VEB) behartigt al sinds 1924 de belangen van zowel particuliere als institutionele beleggers. VEB-directeur Jan Maarten Slagter voert het woord namens 48 000 leden.

'We gaan polderend het ravijn in'

Marjan Minnesma is het boegbeeld van Urgenda, de stichting die Nederland in twintig jaar wil verduurzamen. Ook werd ze drie achtereenvolgende jaren door dagblad Trouw gekozen tot meest duurzame Nederlander. Zij vertelt wat haar drijft en motiveert.

CBS start proef met Open Data

Het CBS stelt zijn data op toegankelijke wijze beschikbaar voor hergebruik. Dit gebeurt met zogenaamde Open Data. Daarmee kan statistische informatie worden ingezet voor publieksvriendelijke toepassingen, zoals apps. Een proef is in september van dit jaar van start gegaan. Projectleider Dennis Ramondt vertelt er meer over.

en verder...

- 6 Kort: gezondheid
- 8 Dagelijks in contact met relaties
- 16 Kort: economie
- 18 Internationalisation
Monitor toont regionale effecten van globalisering
- 26 Kort: vrije tijd en cultuur
- 28 Eerste handboek voor
bedrijfsenquêtes
gepubliceerd
- 34 Kort: criminaliteit
- 40 Kort: actueel
- 48 Kort: culinair
- 50 Recente publicaties
- 52 Op een doorsnee dag...

'Sport bevordert het doorzettingsvermogen'

Anky van Grunsven is een bekende Nederlandse dressuurrijdster. Ze heeft vele wereld- en Europese kampioenschappen op haar naam staan. Ook won ze diverse gouden medailles op de Olympische Spelen. We zochten haar op in het Brabantse Erp.

DGINS-conferentie

De 99ste editie van de prestigieuze DGINS, de conferentie voor de Directeuren-Generaal van Europese statistiekbureaus, vond eind september plaats in Nederland. Eén van de belangrijkste onderwerpen die aan de orde kwamen was Big Data.

26,1% ROKERS IN GGD-REGIO AMSTERDAM

Er zijn in Nederland grote regionale verschillen in het percentage mensen dat rookt. Uit de Gezondheidsmonitor blijkt dat de GGD-regio's met lage inkomens de meeste rokers tellen. Het gaat hier om de meest verstedelijkte gebieden, waaronder de regio's Haaglanden, Rotterdam-Rijnmond, Amsterdam en Utrecht. Daarnaast geldt dit voor landelijke regio's in het noorden (Groningen, Friesland en Drenthe), oosten (Twente) en zuiden (Zuid-Limburg) van het land. Het percentage rokers is met 26,1 procent het hoogst in de GGD-regio Amsterdam. (Bron: CBS, GGD, RIVM)

6 OP DE 10

MENSEN DRAGEN EEN BRIL OF CONTACTLENZEN

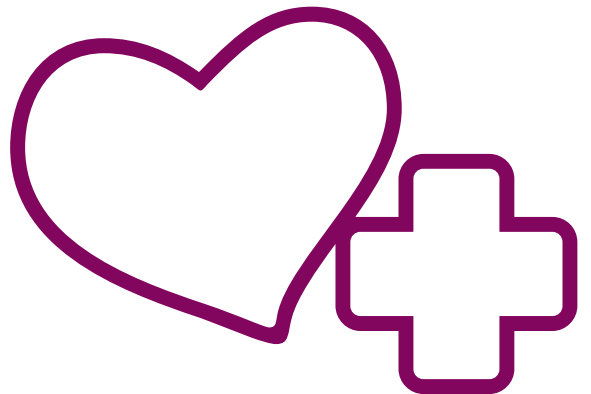
Een meerderheid (61 procent) van de bevolking droeg in 2012 wel eens een bril, contactlenzen of een ander hulpmiddel om te lezen of te zien. Dat is een stijging van 4 procent ten opzichte van 2001. Toen lag het percentage nog op 57 procent. Het gebruik van visuele hulpmiddelen neemt toe naarmate de leeftijd vordert. Van de veertigers draagt meer dan de helft (wel eens) een bril of contactlenzen. Bij vijftigers ligt dit percentage ruim boven de negentig en van de 75-plussers draagt vrijwel iedereen een bril. (Bron: CBS)

15%

VAN DE JONGEREN HEEFT OVERGEWICHT

Ongeveer 15 procent van de 2- tot 25-jarigen kampt met overgewicht. Naarmate het inkomen in het huishouden lager is, neemt het aandeel jongeren met overgewicht toe. Zo heeft 19 procent van de jongeren in een huishouden in de laagste inkomensgroep overgewicht, tegenover 11 procent van de jongeren in de hoogste inkomensgroep. 93 procent van de jongeren beoordeelt overigens de eigen gezondheid als goed of zeer goed. (Bron: CBS)

2552

ZIEKENHUISOPNAMES PER 10 000 INWONERS

Het aantal ziekenhuisopnames is tussen 2001 en 2011 met bijna 70 procent gestegen. Het aantal steeg van 1521 naar 2552 per 10 000 inwoners. Het aantal dagopnames nam daarbij veel sterker toe dan het aantal klinische opnames (opnames die meestal langer dan één dag duren). Sinds 2009 vinden er meer dagopnames plaats dan klinische opnames.

Dat komt omdat klinische behandelingen steeds meer worden vervangen door dagbehandelingen. Ook de komst van nieuwe behandelmethoden speelt een rol. Tussen 2001 en 2011 nam de gemiddelde verpleegduur tijdens klinische opnames af. Deze daalde van gemiddeld 8,2 naar 5,3 dagen. (Bron: CBS)

A man with short dark hair and a light beard, wearing a blue suit jacket over a light blue shirt, stands next to a black bicycle. He is looking upwards and to the right. The bicycle has a black basket on the back. In the background is a modern, multi-story building with large glass windows and a concrete structure. The sky is clear blue. The overall scene is outdoors during the day.

Ronald de Jong

**'Ik zie wat men
doet met onze
producten en
diensten en
hoe men op
basis daarvan
beslissingen
neemt'**

Dagelijks in contact met relaties

Professioneel relatiebeheer is voor bedrijven en organisaties van groot belang. Dat geldt ook voor het CBS. Daarom is een speciaal team van relatiebeheerders actief, waaronder een aantal strategische accountmanagers. Ronald de Jong is zo'n accountmanager. Hij is de vaste contactpersoon voor een aantal belangrijke relaties van het CBS, zoals het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het UWV en het Ministerie van Economische Zaken.

Auteur: Annemieke Bos Fotografie: Wim van der Spiegel

'Het is mijn taak ervoor te zorgen dat er een goede relatie is tussen het CBS en de accounts waarvoor ik verantwoordelijk ben. Ik luister naar hen om te weten wat er speelt en peil nieuwe informatiebehoeften. De signalen die ik ontvang, speel ik door aan mijn collega's. Het is interessant aan de outputkant van onze statistiekproductie te werken. Daar zie je wat men doet met onze producten en diensten en hoe men op basis daarvan besluiten neemt. Het is goed wanneer men vragen heeft over onze producten en er ook kritisch over durft te zijn.' De Jong heeft vrijwel dagelijks contact met zijn relaties. 'Dat kan over van alles gaan: over contracten, beleidsvraagstukken, voorbereidingen op bijeenkomsten of een publicatie die binnenkort uitkomt en voor hen van belang is.' Belangrijke publicaties en alle persberichten worden vooraf aangekondigd op de CBS-website. Daarnaast brengt het CBS informatie naar buiten via webmagazine-artikelen en maatwerkonderzoeken. 'Dit zijn veelal berichten met een hoge gevoeligheid voor mijn accounts. Daar kunnen zij, maar ook het CBS, vragen over krijgen. Ik kondig aan wanneer we waarover gaan publiceren en welke specifieke, voor het account belangrijke, onderwerpen een publicatie bevat zonder daarbij concrete resultaten te noemen.' De Jong zet zich als accountmanager graag in voor een goede invulling van de relatie. 'Ik probeer met hen gezamenlijke uitgangspunten overeen te komen. Deze kunnen een breed scala aan afspraken bevatten. Bijvoorbeeld over de wijze

waarop we overleggen en samenwerken, onder welke condities het CBS maatwerk uitvoert en hoe met publicaties wordt omgegaan. Er kunnen uiteraard ook afspraken worden gemaakt over de stappen die worden genomen wanneer we er op een bepaald niveau niet met elkaar uitkomen. Het CBS is gebonden aan wet- en regelgeving zoals de CBS-wet en de Wet bescherming persoonsgegevens. Het beleid van het CBS is daarnaast gebaseerd op de Praktijkcode voor Europese statistieken. De mogelijkheden die er zijn voor maatwerkonderzoek, samenwerking of het publiceren van uitkomsten kunnen we duidelijk uitleggen.'

CURRICULUM VITAE

Ronald de Jong (39) studeerde bedrijfseconomie met marktonderzoek als afstudeerrichting. Na twee jaar bij een commercieel marktonderzoekbedrijf te hebben gewerkt, kwam hij bij het CBS terecht. Hij begon bij de afdeling Nationale Rekeningen. Vervolgens kreeg hij vanuit zijn functie als beleidsmedewerker bij de divisie Bedrijfs-economische statistieken steeds meer te maken met externe partijen. Sinds 2007 is hij strategisch accountmanager. Zijn huidige accounts zijn het Ministerie van Sociale Zaken & Werkgelegenheid, het UWV en het Ministerie van Economische Zaken.

‘Totale transparantie is nooit haalbaar, maar er is wel vooruitgang’

De Vereniging van effectenbezitters (VEB) behartigt al sinds 1924 de belangen van zowel particuliere als institutionele beleggers. Op menige aandeelhoudersvergadering voert VEB-directeur Jan Maarten Slagter het woord namens ruim 48 000 leden. De afgestudeerde jurist begon bij een advocatenkantoor, stapte vervolgens over naar de journalistiek en trad zes jaar geleden aan als boegbeeld van de beleggersvereniging.

Auteur: Marc Laan Fotografie: Wim van der Spiegel

A man with glasses, wearing a dark pinstripe suit, a light blue shirt, and a pink tie, stands on a path covered with fallen autumn leaves. He is looking towards the camera with a slight smile. Behind him is a large, ornate black metal gate flanked by brick pillars. The background is filled with trees showing vibrant autumn foliage in shades of yellow, orange, and green. The overall scene is outdoors, likely in a park or a university campus.

Jan Maarten Slagter, directeur VEB

**'In Nederland
is er een
ongekend hoog
niveau van
onafhankelijke
statistiek'**

48 000 leden

De Vereniging van Effectenbezitters

Al 88 jaar (sinds 1924) behartigt de beleggersvereniging VEB de belangen van beleggers. De vereniging laat haar stem horen via aandeelhoudersvergaderingen, in de media en komt in actie bij aantoonbare misstanden bij beursondernemingen. De VEB telt inmiddels meer dan 48 000 leden waaronder zowel particuliere als institutionele beleggers. De VEB heeft een team van deskundigen in dienst, dat zich voortdurend inzet voor de belangen van beleggers.

De boomlange Jan Maarten Slagter (1969) oogt als een heer van stand en zo spreekt hij ook. Maar zijn diplomatiek verwoorde volzinnen zijn niet zelden de verpakking van stevige standpunten. De directeur van de VEB ontvangt ons in zijn zonovergoten vergaderzaal aan de Haagse Amaliastraat. Het is begin oktober, precies zes jaar nadat hij zijn voorganger Pieter Paul de Vries opvolgde. De kersverse directeur viel toen met zijn neus in de boter: kort voor zijn aantreden in 2007 was net de bankencrisis losgebarsten. Nu, zes jaar na het begin van die crisis, is het nog droevig gesteld met het vertrouwen van de beleggende burger in de banken. Verrassend genoeg vindt Slagter dat helemaal niet zo erg. 'Een snel vertrouwensherstel is teveel gevraagd. Het is zelfs de vraag of het wenselijk is. In de eerste plaats vind ik het niet raadzaam als particuliere beleggers hetzelfde vertrouwen koesteren in hun huisbankier en hun verzekeringstussenpersoon als tien jaar geleden. Het is heel goed voor de markt dat er gezonde argwaan bestaat tegen aanbieders van financiële producten. Je moet eerst goed onder de motorkap kijken voor je iets aanschaft. Dat hoort bij het volwassen worden van de consument. In de tweede plaats valt er nog veel te verbeteren aan de transparantie op deze markt. Er is een groot tekort aan hele simpele, inzichtelijke en goed te begrijpen financiële producten, waarvan duidelijk zou moeten zijn wat je er uiteindelijk aan overhoudt.'

TERUGHOUDENDE BANKEN

Slagter erkent dat de doorzichtigheid van de tarieven die banken en verzekeraars in rekening brengen bij beleggers lang op zich laat wachten, ook al stelt de VEB dit onderwerp keer op keer aan de orde. 'Kijk, de molens draaien op deze markt nu eenmaal niet zo snel. Grote delen van de financiële industrie zijn nog steeds terughoudend en willen liever geen helder inzicht verschaffen over de *total cost of ownership* van vermogensbeheer. De meeste aanbieders publiceren nog steeds niet alle bijkomende kosten. Dat is natuurlijk wel fijn voor die aanbieders, want in een niet-transparante markt kun je je lekker verschuilen. Daar moet je als beleggers aan blijven trekken. Het is een cultuur van tientallen jaren, die om moet. Dat vergt tijd. De financiële industrie is tamelijk creatief in het verstoppert van kosten. Totale transparantie is nooit haalbaar, maar er is wel vooruitgang. Zo is er het provisieverbod gekomen. De AFM heeft grotere aandacht voor verborgen kosten. En er komen nieuwe aanbieders, zoals Brand New Day en De Giro.'

BEURSBUBBELS

In 1997 was er de campinghausse op de beurs, in 2000 spatte de dot-com-bubbel uiteen. Wat vindt Slagter van de huidige koersen? 'Tussen 1990 en 2000 was er een toevloed van kleine beleggers. Iedereen dacht even snel rijk te kunnen worden zonder risico's. De neergang van

‘Het beheer van mijn beleggingen heb ik uitbesteed om iedere zweem van belangenconflict in mijn functie te voorkomen’

World Online was wat dat betreft een waterscheiding. De gelukszoekers hebben sindsdien geleerd dat het zo niet werkt. Een deel van hen heeft de beurzen de rug toegekeerd, een deel heeft er van opgestoken dat je beleggingen moet spreiden. Bubbels op de beurzen zijn van alle tijden. Het hoort er gewoon bij dat koersen, vaak gevoed door goedkoop krediet, de pan uitrijzen. De koersen kunnen natuurlijk ook jarenlang dalen. Dan sta je raar te kijken, maar tegen dat risico moet je bestand zijn.’ Of de huidige koersniveaus een bubbel vertegenwoordigen, daar wil Slagter niks over zeggen. ‘Dan zou ik een beleggingsadvies geven, terwijl de VEB nooit beleggingsadviezen geeft.’

AANDELEN VOOR DE LANGE TERMIJN

Henriëtte Prast, hoogleraar persoonlijke financiële planning, schreef onlangs in een column dat aandelen apert onveilig zijn. ‘Geloof niet wat ze zeggen’, waarschuwde zij de consument. Slagter glimlacht: ‘Ik ben een fan van Prast, maar dit is teveel een *sweeping statement*. In een column mag je natuurlijk overdrijven. En dat doet zij dan ook. Aandelen zijn inderdaad riskanter dan obligaties, maar het is beslist niet onverantwoordelijk mee te liften op de winstgevendheid van beursgenoteerde bedrijven. Belangrijk is dat je je beleggingen goed spreidt over aandelen, obligaties en beleggingsfondsen. En je moet spreiden over verschillende sectoren en diverse regio’s. Voor de lange

termijn, zeg tien of twintig jaar, is beleggen in aandelen heel verstandig. Bijvoorbeeld voor je oude dag, maar ook voor het geval een van je kinderen een dure studie in Amerika wil gaan volgen.’

APPELTJE VOOR DE DORST

Het kabinet-Rutte roept de burger op zijn spaargeld te laten rollen om de crisis te verjagen. Slagter vindt echter niet dat ook beleggers hun aandeelbezit moeten omzetten in consumptie. ‘Iedereen moet gewoon kijken naar zijn eigen behoeften. Het is erg onverstandig je appeltje voor de dorst weg te geven vanwege een oproep om de economie in zijn algemeenheid op gang te krijgen. Dat is macro-beleid, waar je je als individu niets van hoeft aan te trekken. Wie voor zijn oude dag spaart of belegt, kijkt wel uit gehoor te geven aan deze oproep. Dit is typisch een tegenstelling tussen algemeen belang en individueel belang.’ Beleggers zijn volgens Slagter een makkelijke groep om tegen aan te schoppen. ‘Maar wat altijd wordt vergeten, is dat als de staat ABN Amro of SNS Reaal weer naar de beurs wil brengen er wel beleggers moeten zijn die dat risico willen dragen.’

INKOMEN EN LEVENSGELUK

Als de evangelist van de beheerste hebzucht bepleit Slagter keer op keer dat ook de aandeelhouders zeggenschap moeten krijgen over de beloning van bestuurders. Waar liggen volgens Slagter de grenzen

van de hebzucht? 'Ik heb er geen enkel moreel bezwaar tegen als iemand zoveel mogelijk geld wil verdienen. Meer willen verdienen is een uiting van levenskracht en ambitie en dat is uiteindelijk goed voor de welvaarts-groei. Daar moet de overheid ook niet op willen ingrijpen. Dat zegt mijn liberale levensinstelling. Ik geloof dat kapitalistische markten leiden tot de meest efficiënte resultaten. De armoede van één miljard inwoners in arme landen wordt nu aangepakt door die landen aansluiting te geven op de internationale markten. Iets anders is, dat het mij onverstandig lijkt de hoogte van je inkomen te koppelen aan levensgeluk. Die twee hebben niet zoveel met elkaar te maken. Uit allerlei onderzoek blijkt dat als je eenmaal boven een bepaald niveau verdient, zeg maar een modaal inkomen, er geen correlatie meer is met een groter geluksgevoel.'

HET BELANG VAN ONAFHANKELIJKE CIJFERS

Beleggers zijn cijferaaars. Maar welke trends zij in de gaten moeten houden, hangt af van hun beleggingsdoel, zegt Slagter. 'Voor lange termijn beleggers is het vaak te hijgerig om achter de maandelijkse *leading indicators* van het CBS aan te hollen. Een cijfer als het consumentenvertrouwen loopt altijd een beetje achter op de werkelijke economie. Wat dat betreft heb je meer aan het producentenvertrouwen. Dat geeft een blik in de toekomst, net als de stemming onder inkoopmanagers en de termijnprijzen op

de grondstoffenmarkten. Zelf ben ik helemaal niet cijfergericht. Ik ben dan ook geen typische belegger. Het beheer van mijn beleggingen heb ik uitbesteed om iedere zweem van belangenconflict in mijn functie te voorkomen. Ik ben een belegger voor de lange termijn en ik vind goede spreiding en lage kosten de hoeksteen van verstandig beleggen. Mijn interesse gaat meer

'Ik vind goede spreiding en lage kosten de hoeksteen van verstandig beleggen'

naar de grote macro-trends, niet naar de cijfers van maand op maand. Daarom kijk ik altijd naar de macro-cijfers achterin *The Economist*. Daar heb ik voldoende aan. Als journalist gebruikte ik natuurlijk de CBS-cijfers heel veel. Jullie website ziet er inzichtelijk uit, al kon ik er vandaag ter voorbereiding op ons gesprek geen

Curriculum Vitae Jan Maarten Slagter

Jan Maarten Slagter (1969) studeerde rechten in Leiden. Daarna werkte hij vier jaar als advocaat op het gebied van fusies en overnames bij Loeff Claey's Verbeke. In 1998 stapte hij over van de advocatuur naar de media en trad in dienst als redacteur bij het Financieele Dagblad. Voor die krant was hij vanaf 2004 als correspondent gestationeerd in Londen. Sinds 1 oktober 2007 is Jan Maarten Slagter directeur van de Vereniging van Effectenbezitters (VEB).

actuele cijfers vinden over het aantal huishoudens met aandelen in portefeuille. De laatste stand was van 2011. Dat was trouwens 21 procent van alle gezinnen.' Slagter: 'In Nederland is er een ongekend hoog niveau van onafhankelijke statistiek. In Groot-Brittannië, waar ik journalist was, is er een sterke politieke invloed op de statistiek. Dat geldt voor heel veel statistiekbureaus in het buitenland. Wat dat betreft zijn wij verwend met waardenvrije statistiek.'

Slagter is op de kop af zes jaar belangenbehartiger voor de beleggers. Over een volgende carrièrestap zegt hij nuchter: 'Ik heb altijd betrekkelijk onverwachte stappen gedaan in mijn leven. Ook geen logische stappen. Na mijn studie rechten in Leiden begon ik als advocaat op een advocatenkantoor. Daarna werd ik journalist, correspondent in Londen voor *Het Financieele Dagblad*. In 2007 zag ik in de krant een advertentie staan waarin de VEB een directeur zocht. Ik heb toen de telefoon gepakt en Peter Paul de Vries gevraagd of het hem een goed idee leek te solliciteren. Dat beaamde hij, dus toen heb ik een briefje geschreven.' Slagter behartigt nu de belangen van 48.000 beleggers. 'Het werk is leuk. Wij doen aan

beleggersbescherming. De VEB heeft impact gehad op tal van zaken. Leuke succesjes waren er in de rechtszaal, zoals bij World Online. De rechter maakte het verlies van de WOL-aandeelhouders meer dan goed. En neem het arrest waarin de Hoge Raad bepaalde dat er bij elke beursgang uitgebreide informatie moet worden gegeven aan de beleggers. Ook bij Fortis zijn we als VEB op de goede weg. De Ondernemingskamer heeft een heel duidelijke uitspraak gedaan over wanbestuur. Daar loopt overigens nog wel een hoger beroep.'

'Er waren leuke succesjes in de rechtszaal, zoals bij World Online'

906 000 WERKNEMERS MET BURN-OUTKLACHTEN

In 2011 gaf 13 procent van de werknemers aan burn-outklachten te hebben. Bij een totaal van ruim 7 miljoen werknemers in Nederland komt dit neer op ongeveer 906 000 werknemers. De burn-outklachten blijken samen te hangen met verschillende kenmerken van het werk. Twee van die kenmerken zijn een hoge werkdruk en weinig sociale steun van collega's. Weinig zeggenschap over de uitvoering van het werk en het werken in een voltijd baan spelen ook een belangrijke rol. (Bron: CBS, TNO)

18% BURN-OUT IN HET ONDERWIJS

Het aantal werknemers met burn-outklachten verschilt per bedrijfstak. De onderwijssector telt met 18 procent het grootste aandeel mensen met deze klachten. In de sector informatie en communicatie en in de sector nijverheid en energie bedraagt het percentage werknemers met burn-outklachten 14 procent. De laagste score is te vinden in de sector landbouw, bosbouw en visserij: 6 procent (Bron: CBS, TNO)

AANTAL VAKBONDS- LEDEN DAALT MET

52 000

Het aantal vakbondsleden in Nederland blijft dalen. Eind maart 2013 waren meer dan 1,8 miljoen mensen lid van een vakbond. Dat is 52 000 minder dan een jaar eerder. Het aantal leden nam af in alle leeftijdsgroepen onder 65 jaar, maar het meest onder 25- tot 45-jarigen. Hun aantal nam af met 33 000 leden, meer dan de helft van de gehele daling. In maart 2013 waren er in totaal 515 000 vakbondsleden tussen de 25 en 45 jaar. (Bron: CBS)

GEMEENTEN BEZUINIGEN

63

MILJOEN OP KUNST EN CULTUUR

In 2013 verwachten de gemeenten gezamenlijk bijna 1,7 miljard euro uit te geven aan kunst en cultuur. Dat is 3,7 procent minder dan in 2012. De gemeenten bezuinigen hiermee in totaal 63 miljoen euro op kunst en cultuur. Ook in de jaren 2011 en 2012 gaven de gemeenten al minder geld uit aan deze sector, maar toen waren de besparingen kleiner van omvang. (Bron: CBS)

OMZET KAPPERS EN SCHOONHEIDSSALONS DAALT MET

3,5%

De omzet van de kappers en bedrijven in schoonheidsverzorging is in de eerste helft van 2013 gedaald met 3,5 procent ten opzichte van dezelfde periode in 2012. Het aantal bezoeken aan kapper en schoonheidssalons is in de eerste helft van 2013

afgenomen met 5,2 procent. Consumenten brengen niet alleen minder vaak een bezoek aan de kapper en de schoonheidsspecialist, ze kiezen ook minder uitgebreide behandelingen en besteden minder geld aan haar- en verzorgingsproducten. (Bron: CBS)

'Het belang van globalisering voor de Nederlandse economie is groot'

Marjolijn Jaarsma (32) begon in 2004 bij het CBS als statistisch onderzoeker. Ze studeerde Algemene Economie aan de Universiteit van Maastricht en schreef haar scriptie over globalisering. Sinds 2012 is ze projectleider van de Internationalisation Monitor. 'Dat sluit precies aan bij mijn achtergrond en combineert wat ik boeiend vind om te doen: bezig zijn met data én artikelen schrijven.'

Internationalisation Monitor toont regionale effecten van globalisering

Welke gevolgen heeft globalisering voor de economische groei in Nederland? Wat betekent het voor innovatie, werkgelegenheid en duurzaamheid? Deze vragen zijn vaak onderwerp van discussie voor beleidsmakers en het publiek. Met de jaarlijkse Internationalisation Monitor geeft het CBS antwoorden hierop en biedt het inzicht in trends. De monitor van dit jaar zoomt in op de regionale effecten van globalisering.

Auteur: Annemieke Bos Fotografie: Sjoerd van der Hucht

De monitor geeft cijfers en informatie over de verschillende aspecten van globalisering. De internationale oriëntatie van bedrijven bijvoorbeeld, maar ook de internationale handel in goederen en diensten, investeringen, innovaties, arbeidsmigratie, vervoer en transport. 'We beschrijven de trends die zich op deze gebieden voordoen', vertelt Marjolijn Jaarsma. Zij is projectleider van de Internationalisation Monitor. 'Daarnaast bevat de monitor tijdreeksen met kerncijfers. In de meer analytische hoofdstukken brengen we de verschillende statistieken met elkaar in verband en proberen we de impact van bepaalde ontwikkelingen te beschrijven. Dat doen we rond een thema binnen internationalisering. Dit jaar is dat 'Globalisering en regio'. We zien sterke regionale verschillen in internationale activiteiten, maar ook in het belang van internationalisering per regio. Zuid-Holland, Limburg en Noord-Brabant zijn elk op een eigen manier internationaal actief. De invloed van de crisis daarop verschilt echter per regio. Je zou denken dat Zuid-Holland de sterkste negatieve gevolgen ondervindt van de teruglopende export. In absolute zin is dat ook wel zo, maar er is in deze omgeving nog zoveel andere bedrijvigheid dat het negatieve effect wordt gecompenseerd. Zeeland en Groningen hebben er veel meer last van. Verder blijkt dat bedrijven die onderdeel zijn van een topsector (internationaal toonaangevende sector, waar de Nederlandse overheid extra aandacht aan besteed,

redactie) een positief effect merken op hun export. Ook daarin zijn regionale verschillen zichtbaar: de tuinbouw in Zuid-Holland heeft een hogere exportwaarde dan vergelijkbare bedrijven in de noordelijke provincies.' *International sourcing* is ook een thema dat in deze monitor aan bod komt. In hoeverre besteden bedrijven activiteiten uit naar het buitenland? En wat betekent dat voor de werkgelegenheid?

Het belang van globalisering voor de Nederlandse economie is groot, zo heeft het CBS becijferd. Betrekkelijk weinig bedrijven zijn internationaal actief, maar zij nemen wel een relatief groot deel van de omzet, werkgelegenheid en toegevoegde waarde in Nederland voor hun rekening. Vanwege dit belang is het CBS enkele jaren geleden begonnen met deze Internationalisation Monitor. Aan de publicatie werken CBS'ers mee van verschillende afdelingen. 'We koppelen gegevens uit diverse registers en statistieken met elkaar', aldus Jaarsma. 'Doordat het CBS zoveel gegevens verzamelt, kunnen we vrij gedetailleerd zaken met elkaar in verband brengen. Op deze wijze kunnen we beleidsmakers, economen en onderzoekers van gedegen informatie voorzien. Die kan helpen bij het maken van beleid op het gebied van internationaal ondernemen. Ook branche- en ondernemersorganisaties kunnen er hun voordeel mee doen. We streven ernaar om de cijfers en kennis nog toegankelijker en actueler te presenteren. Zo kunnen we de doelgroepen sneller bedienen en een breder publiek bereiken.'

**'Binnen twintig jaar
moeten we stoppen
met alle fossiele
brandstoffen'**

Marjan Minnesma, boegbeeld van de Stichting Urgenda

'We gaan polderend het ravijn in'

Ze is het boegbeeld van Urgenda, een stichting die Nederland in twintig jaar wil verduurzamen. Ook werd ze drie achtereenvolgende jaren door Trouw gekozen tot meest duurzame Nederlander. En ze krijgt steeds meer haast. 'Als we in het huidige tempo verduurzamen, zijn we te laat.'

Auteur: Jaap van Sandijk Fotografie: Sjoerd van der Hucht

Curriculum Vitae van Marjan Minnesma

Marjan Minnesma (1966) startte haar loopbaan in 1994 bij NOVEM, de voorloper van Agentschap NL. Daarvoor studeerde ze bedrijfskunde aan Henly/Brunel University in Londen en rechten en filosofie aan de Universiteit Utrecht. Na vijf jaar bij NOVEM – waarvoor ze in Oost-Europa werkte – werd ze campagnedirecteur voor Greenpeace. Via het Instituut voor Milieuvraagstukken (IVM) aan de Vrije Universiteit te Amsterdam kwam ze bij DRIFT (*Dutch Research Institute For Transitions*) terecht, een aan de Erasmus Universiteit verbonden onderzoeks-instituut. In 2007 startte ze, samen met haar collega Jan Rotmans van de Erasmus Universiteit, Urgenda. Daarvan is ze sinds 2010 fulltime directeur. In 2013 werd ze voor de derde keer op rij gekozen tot nummer 1 van de Duurzame top 100 van Trouw. Daarmee is ze volgens die krant de meest invloedrijke duurzame Nederlander.

Amsterdam Noord, met zicht op het IJ. Hier is, sinds bijna een jaar, Urgenda gevestigd. Om precies te zijn in de New Energy Docks, een bedrijfsverzamelgebouw waarin alleen duurzame bedrijven zijn gehuisvest. Voor die tijd zat de stichting kortstondig aan de Amsterdamse Keizersgracht, in de (eveneens duurzame) Groene Bocht. 'Hier willen we niet weg', zegt directeur Marjan Minnesma vastbesloten. Dat lijkt ook niet nodig, want Urgenda zal – qua personeelsbezetting – niet groter worden. 'We zijn in zes jaar tijd uitgegroeid tot een organisatie van vijftien medewerkers en dat is ons maximum', vindt ze. 'Het is belangrijk dat we onze slagkracht behouden. We zijn een kleine organisatie met een groot netwerk. Hierdoor kunnen we flexibel werken.'

ONAFHANKELIJK

Het in 2007 opgerichte Urgenda is voortgekomen uit DRIFT (*Dutch Research Institute For Transitions*), een aan de Erasmus Universiteit verbonden onderzoeksinstituut dat zich richt op duurzame transities. 'Ik vond al die proefschriften en onderzoeken wel leuk, maar ik wilde liever in de praktijk dingen realiseren', vertelt Minnesma. Ze vertrok bij DRIFT en startte, samen met haar collega Jan Rotmans van de Erasmus Universiteit, Urgenda. Deze stichting wil Nederland, samen met bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren sneller duurzaam maken. Dat doet Urgenda aan de hand van een langetermijnvisie, een concreet actieplan en groot-

schalige duurzaamheidsprojecten. Urgenda organiseert de verandering van onderop. Verspreid over heel Nederland worden verschillende praktische, duurzame projecten uitgevoerd, in samenwerking met partners. Urgenda is onafhankelijk en krijgt geen structurele subsidies. De stichting werkt samen met een aantal strategische partners, waaronder Eneco, Alliander, ASN Bank en Ernst & Young. Dankzij hun steun kan de stichting voor een deel in haar inkomsten voorzien. Voert Urgenda ook projecten uit in opdracht van deze partners? 'Nee, maar we doen wel dingen samen', zegt de directeur. 'Met Alliander en ASN-Bank bijvoorbeeld werken we aan verduurzaming van de energievoorziening op Texel. Onze strategische partners steunen ons primair omdat ze ons werk belangrijk vinden. Daarnaast delen we kennis met elkaar.'

ETHIEK EN DUURZAAMHEID

Duurzaamheid zit in de genen van Marjan Minnesma. Als kind kwam ze vaak op de boerderij van haar opa, in de Zaanstreek. 'Ik zat altijd in het veld naar vogels te kijken.' Toen de boerderij van haar opa – en het hele gebied eromheen – moest wijken voor woningbouw kwam de jonge Minnesma in opstand. 'Actievoeren, samen met mijn moeder', herinnert ze zich. 'Ik droeg een t-shirt met de tekst 'Red het Guisveld''. Na haar studie bedrijfskunde ging ze werken bij Shell. 'Ik wilde de organisatie van binnenuit veranderen. Maar ik kwam erachter dat je eerst

'Wat was nou het wezenlijke in je leven, als je terugkijkt terwijl je op je sterfbed ligt?'

vijftig moet worden voordat je daar wezenlijk iets voor elkaar krijgt. Zo lang wilde ik niet wachten.' Na die deceptie besloot Minnesma nog eens twee volledige studies te doen: rechten en filosofie. Om deze te bekostigen werkte ze parttime bij een adviesbureau. Tijdens de studie filosofie specialiseerde ze zich onder meer in ethiek. En daarmee heeft ze nog steeds te maken in haar werk. Op indringende wijze zelfs. 'Ethiek en duurzaamheid gaan om waarden en het verliezen daarvan. We zien dat alles draait om de korte termijn: geld verdienen en het klimaat verpesten terwijl we de aarde uitputten. In de filosofie gaat het regelmatig over waarden en het goede leven: wat was nou het wezenlijke in je leven, als je terugkijkt terwijl je op je sterfbed ligt? Dat is niet het miljoen dat je op de bank hebt staan en dat zijn niet die dertig opeenvolgende kwartalen met winst. Dan gaat het over liefde, vriendschap, gezondheid. Het rare is dat we ons dat gedurende ons leven niet durven te realiseren.'

WAARDENORIËNTATIE

Maar er is iets aan het veranderen, constateert Minnesma. 'De waardenoriëntatie is aan het kantelen. Niet alleen burgers, ook bedrijven zijn aan de slag met duurzaamheid. Kijk naar Paul Polman, de baas van Unilever. Hij noemt de manier waarop we met grondstoffen omgaan onethisch. Hij heeft er ook voor gezorgd dat Unilever niet meer met kwartaal-, maar met jaarrapportages komt om

het hijgerige kortetermijngedrag tegen te gaan. Ook Feike Siebesma van DSM doet goede dingen. Alleen: het gaat allemaal niet snel genoeg, als we de aarde nog een beetje prettig bewoonbaar willen houden voor onze kinderen.'

Minnesma heeft haast. 'Als we in het huidige tempo verduurzamen, zijn we te laat. Binnen twintig jaar moeten we stoppen met alle fossiele brandstoffen. We willen naar een circulaire economie, gebaseerd op duurzame energie en groene grondstoffen. Een wereld waarin elk huis een klein energiefabriekje wordt, met bijvoorbeeld zonnepanelen, warmtepompen en goede isolatie – en zonder een energierekening, dat is ook mooi. Verder moeten we meer elektrisch en deels op groen gas gaan rijden, minder vlees en meer plantaardig eten. We hebben alles doorgerekend. Het is mogelijk te leven zonder fossiele brandstoffen, terwijl de energievoorziening betrouwbaar en betaalbaar blijft.' Zeg tegen Minnesma niet dat iets onhaalbaar is. Met haar tomeloze energie – ze heeft aan een paar uur slaap per nacht genoeg – heeft ze dingen gerealiseerd die anderen niet voor mogelijk hielden. Met de actie 'Wij willen zon' slaagde ze er bijvoorbeeld in om zonder de hulp van banken meer dan 50 duizend zonnepanelen aan de man te brengen. Klanten waren bereid om het grootste deel van hun aankoop aan te betalen, zodat ze geen banklening nodig had. De actie uit 2010 noemt ze één van de hoogtepunten in het bestaan van Urgenda.

RECHTSZAAK TEGEN DE STAAT

Sinds 2007 werkt Urgenda aan veel verschillende projecten om Nederland van onderop te verduurzamen. De nationale overheid bleef tot nog toe altijd buiten het vizier van Urgenda, maar nu is er een kentering. Urgenda daagt de Staat voor de rechter. Het heeft hiervoor het crowdpleiten geïntroduceerd: honderden Nederlanders leverden als mede-eiser stukjes expertise en kennis aan via de website. Alle stukjes zijn door Urgenda en haar advocaten verwerkt in een dagvaarding van ruim honderd pagina's. 'Ja, de rechtszaak is een trendbreuk', erkent Minnesma. 'De beweging van onderop gaat goed, maar als we binnen twintig jaar om moeten zijn, is haast geboden. Dan moet er ook van bovenaf iets gebeuren. Daarom zijn we een rechtszaak tegen de Staat begonnen, maar we noemen het een rechtszaak uit liefde. We willen geen schadevergoeding, we gaan niet rollebollend met de overheid over straat. We vragen alleen maar aan de rechter of deze naar de feiten wil kijken en wil beoordelen of Nederland doet waar het voor heeft getekend in het Klimaatverdrag en de daarop volgende stukken. Wij constateren namelijk dat Nederland onrechtmatig handelt door het niet voeren van adequaat klimaatbeleid.' De nationale overheid is nodig om de laatste hindernis te nemen, stelt Minnesma, 'zodat we de omslag in de komende twintig jaar ook echt kunnen maken.' Die versnelling móet komen van politici die leiderschap tonen en keuzes maken, niet door eindeloos

te onderhandelen, zegt ze. Het internationaal veelgeprezen poldermodel zal Nederland niet dichterbij de oplossing brengen. Integendeel. 'Met polderen kom je er niet uit, dat is juist een beletsel. We moeten doen wat nodig is, niet wat haalbaar is. Kijk naar het energieakkoord. Als we zo doorgaan, gaan we polderend het ravijn in.' En dat terwijl Nederland er op het gebied van duurzaamheid internationaal al niet best voor staat, onderstreept ze. 'In het regeerakkoord is afgesproken dat we in 2020 een aandeel van zestien procent aan duurzame energie moeten hebben. In het energieakkoord is dat zeer teleurstellend naar beneden bijgesteld naar veertien procent. We zijn niet zo goed bezig. Sinds de Tweede Wereldoorlog is wereldwijd vijftig procent van de biodiversiteit verloren gegaan. In Nederland zelfs zeventig procent. En liepen we rond 2000 nog voorop op het gebied van zonne-energie, nu zitten we in de achterhoede.'

NUTTIGE CIJFERS

Over staatjes gesproken: omdat Urgenda een transitie naar een nieuwe, duurzame economie nastreeft, zijn cijfers heel belangrijk. Maar, zegt Minnesma, ze kunnen ook een beletsel zijn. 'Natuurlijk zijn cijfers nodig om te kunnen valideren, zodat zaken niet in het luchtledige hangen. Voor ons rapport '100 procent Duurzame Energie in 2030' hebben we het Energietransitiemodel van het Nederlandse bureau Quintel Intelligence gebruikt. Dit

‘Sinds de Tweede Wereldoorlog is wereldwijd vijftig procent van de biodiversiteit verloren gegaan. In Nederland zelfs zeventig procent’

bureau gebruikt heel veel CBS-cijfers. Je merkt dan hoe nuttig de cijfers zijn als het gaat om het heden en het verleden. Maar het punt is dat die cijfers van het heden je behoorlijk in de weg kunnen zitten. Bij het ontwikkelen van toekomstmodellen zie je dat mensen vaak kleine stapjes vanuit de bestaande cijfers zetten. De informatie

Stichting Urgenda

Het in 2007 opgerichte Urgenda is voortgekomen uit Drift (*Dutch Research Institute For Transitions*), een aan de Erasmus universiteit verbonden onderzoeksinstituut dat zich richt op duurzame transitie. Urgenda wil Nederland, samen met bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren sneller duurzaam maken. Dat doet deze stichting aan de hand van een langetermijnvisie, een concreet actieplan en grootschalige duurzaamheidsprojecten. Urgenda organiseert de verandering van onderop. Verspreid over heel Nederland worden verschillende praktische, duurzame projecten uitgevoerd, in samenwerking met partners. Urgenda is onafhankelijk en krijgt geen structurele subsidies.

vanuit het heden en verleden wordt geëxtrapoleerd. Maar als je toekomstvisie is gebaseerd op nieuwe denkbeelden, moet je niet alleen varen op de cijfers die er al liggen. Die zijn vaak gebouwd op oud gedachtegoed. Die informatie moet je eigenlijk opzij schuiven.’ Je moet dus weten wanneer je wel en wanneer je niet van statistieken gebruik maakt? ‘Je moet er vooral niet te dogmatisch mee omgaan’, aldus Minnesma.

Voor de projecten in het land maakt Urgenda veel gebruik van CBS-gegevens. ‘In elke regio werken onze partners aan verduurzaming. Om een beeld van de regio te krijgen, maken we een analyse op basis van de CBS-cijfers. Wat wordt er verdiend in de landbouw? Is er veel oude woningvoorraad? Dan moet je daarmee rekening houden bij het verduurzamen van de woningen. Wonen er veel bejaarden in de regio? Dan is er in de toekomst veel behoefte aan zorg. Ook al lijkt het niet zo, dit zijn allemaal zaken die met een duurzame toekomst te maken hebben. Duurzaamheid is namelijk breder dan je denkt. Het gaat uiteindelijk om een volhoudbare toekomst.’

22% VAN INTERNET- GEBRUIKER SHOPT NIET ONLINE

Het aantal mensen dat op internet shopt groeit, maar er zijn mensen die dit liever niet doen. In 2012 had 22 procent van de internetgebruikers nog nooit iets online gekocht. Met name veel ouderen maken van deze manier van winkelen geen gebruik. Van de internetgebruikers tussen 65 en 75 jaar had 45 procent nog nooit iets aangeschaft via internet. Ook onder laagopgeleiden komt het kopen via internet minder vaak voor dan onder hoogopgeleiden. (Bron: CBS)

93% VAN E-SHOPPERS KOOPT BIJ AANBIEDERS UIT EIGEN LAND

De overgrote meerderheid van Nederlandse e-shoppers kocht in 2012 bij aanbieders uit eigen land: 93 procent. Van deze e-shoppers kocht 20 procent ook goederen uit andere EU-landen. Bij internetshoppers uit andere landen van de Europese Unie zien we hetzelfde beeld. Ook zij kopen vooral goederen uit eigen land. In kleine landen als Luxemburg, Malta en Cyprus daarentegen kopen e-shoppers het grootste deel van hun goederen in EU-landen. (Bron: CBS, Eurostat)

70%

VAN DE INTERNETTERS ACTIEF OP SOCIALE MEDIA

In 2012 maakte ongeveer 90 procent van de Nederlanders van 12 jaar en ouder gebruik van internet. Van deze internetters was 70 procent actief op sociale media. 56 Procent daarvan is actief op facebook en twitter. Chatsites worden door 35 procent gebruikt en professionele netwerksites zoals LinkedIn door 22 procent. Nederland vormt samen met Denemarken en Zweden de Europese top 3 van landen met het grootste aandeel sociale mediagebruikers. Ons land staat zelfs op de eerste plaats. (Bron: CBS, Eurostat)

16

MILJARD EURO UITGEGEVEN AAN VAKANTIES

Nederlanders hebben in 2012 bijna 16 miljard euro uitgegeven aan vakanties. 12,9 miljard euro daarvan werd besteed aan buitenlandse vakanties. Het totaal aantal vakanties neemt toe: in 2012 waren dat er 36,7 miljoen. De toename komt vooral voor rekening van de korte vakanties (1 tot 3 dagen in eigen land). In vergelijking met 2008 stegen deze met 1,2 miljoen tot 10 miljoen. Het aantal lange vakanties in Nederland daalde met 500 000 naar 8 miljoen. Het aantal lange vakanties in het buitenland bleef met 14,8 miljoen gelijk. (Bron: CBS)

31,3

MILJOEN GASTEN VOOR NEDERLANDSE LOGIESACCOMMODATIES

Nederlandse logiesaccommodaties ontvingen in 2012 in totaal 31,3 miljoen gasten. Ten opzichte van 2011 is dat een toename van 2 procent. Vooral hotels deden het goed: zij zagen een groei. Bij de overige accommodaties bleef het aantal gasten stabiel. Het aantal buitenlandse gasten steeg in 2012 met 3,5 procent naar 11,7 miljoen. Deze kwamen vooral uit Aziatische landen (een toename van 14,3 procent), België (15,4 procent) en het Verenigd Koninkrijk (6,7 procent). (Bron: CBS)

Ger Snijkers (50) is senior methodoloog bij het CBS. Van 2006 tot 2011 was hij hoogleraar methodeleer van bedrijfsonderzoek aan de Universiteit Utrecht. Hij studeerde politicologie en wiskunde. Snijkers schreef het boek 'Designing and Conducting Business Surveys' samen met Gustav Haraldsen (Statistics Norway), Jacqui Jones (UK Office for National Statistics) en Diane K. Willimack (US Census Bureau). Het is een uitgave van Wiley en te bestellen via Wiley.com of Amazon.com.

Eerste handboek voor bedrijfsenquêtes gepubliceerd

Onlangs vond in Heerlen een International Methodology Seminar plaats. In het publiek waren vertegenwoordigers aanwezig van statistische bureaus, centrale banken, universiteiten, onderzoeksorganisaties, Kamers van Koophandel en provincies. Zij waren gekomen voor de presentatie van het boek 'Designing and Conducting Business Surveys'. Ger Sniikers, CBS-methodoloog en 5 jaar lang hoogleraar methodeleer van bedrijfsonderzoek, is één van de auteurs.

Auteur: Annemieke Bos Fotografie: Sjoerd van der Hucht

'Het boek gaat primair over het opzetten en uitvoeren van enquêtes bij bedrijven en organisaties', vertelt Sniikers. 'Naast het gebruik van secundaire bronnen, blijven enquêtes voor het CBS belangrijk voor het verkrijgen van gegevens voor onze statistieken. In het eerste hoofdstuk worden allerlei manieren besproken om gegevens te verzamelen. Daarna focussen we ons op enquêtes. Het boek beschrijft het hele productieproces van een enquête: van besprekingen met de opdrachtgever en de opzet van een projectplan tot en met de verspreiding van de onderzoeksresultaten. We hebben gemerkt dat er behoefte is aan zo'n overzicht. In tegenstelling tot de persoonsenquêtes bestond er voor bedrijfsenquêtes nog geen handboek dat het hele proces beschrijft. Het boek brengt praktijk en theorie bij elkaar.' Elk hoofdstuk begint met een theoretische basis die vervolgens wordt uitgewerkt naar praktijksituaties met aanbevelingen. Daardoor is het allereerst een praktisch handboek. Daarnaast helpt het om de verschillende stappen in het productieproces te identificeren, waarbij in elke stap ook kwaliteitsaspecten aan bod komen. Het biedt bovendien handvatten om enquêtes aan te passen aan de interne situatie bij bedrijven. Door deze combinatie van praktijk en theorie is het boek volgens Sniikers bruikbaar voor een divers publiek. 'Van gebruikers van data tot en met onderzoekers en studenten aan universiteiten: iedereen kan eruit halen wat voor hem of haar relevant is.' Bij het opzetten van

een enquête heeft een onderzoeker altijd te maken met allerlei randvoorwaarden: tijd, budget, lastendruk, enzovoorts. 'We benaderen een enquête als een project, met een duidelijke planning en een goede evaluatie. Met deze aanpak wordt in elke stap duidelijk wat de randvoorwaarden zijn en welke keuzes gemaakt moeten worden. Je kunt de consequenties en risico's daarvan dan vooraf inschatten. Daardoor krijg je meer grip op de uitvoering, kosten en de kwaliteit van de data.' Momenteel wordt gewerkt aan het organiseren van cursussen. Deze worden zowel binnen het CBS als daarbuiten gegeven, bijvoorbeeld bij andere statistische bureaus en bij congressen. Het CBS wil met dit boek kennis en ervaringen delen en roept anderen op dat ook te doen. Tijdens het seminar deed Sniikers een oproep om de ervaringen zoveel mogelijk op te schrijven. 'Dan bouwen we meer literatuur op over bedrijfsonderzoeken en kunnen we leren van elkaar.'

**'Het boek brengt
praktijk en theorie bij
elkaar'**

CBS start proef met Open Data

Sinds september van dit jaar zijn de 150 populairste datasets van het CBS toegankelijk via het Open Dataportaal van het CBS. Het is een proef, die tot eind van dit jaar duurt en zich primair richt op ontwikkelaars van apps.

Auteur: Jaap van Sandijk Fotografie: Sjoerd van der Hucht

Dennis Ramondt

'De rol van statistische informatie wordt steeds belangrijker in onze maatschappij'

Curriculum vitae van Dennis Ramondt

Dennis Ramondt (1959) studeerde landbouwtechniek aan de Landbouw Universiteit Wageningen. In 1986 ging hij aan de slag bij de Rijks Psychologische Dienst. Daar was hij eerst technisch wetenschappelijk programmeur en daarna projectleider. Sinds 1995 werkt Ramondt bij het CBS. De laatste zeven jaar is hij daar projectleider voor StatLine-projecten. Hij is tevens betrokken bij een aantal innovatieve projecten van het statistiekbureau.

Projectleider Dennis Ramondt vertelt: 'Via een speciaal ontwikkelde oplossing – een zogeheten *application programming interface* – kunnen de ontwikkelaars actuele data ophalen en deze naar eigen inzicht filteren en combineren.' Het zijn Open Data van het CBS. De data zijn ontleend aan StatLinetabellen en dus niet tot individuele personen of bedrijven herleidbaar. Het project Open Data geeft invulling aan een meer toegankelijke en meer transparante overheid. In het Europees Parlement is afgesproken dat overheden, zelfstandige bestuursorganen, archieven, bibliotheken en musea hun data op laagdrempelige wijze beschikbaar stellen.

NIEUWE MOGELIJKHEDEN

Ramondt: 'Dankzij nieuwe technieken, waarbij computers rechtstreeks met elkaar in verbinding staan, is het mogelijk om statistische informatie op te halen en direct te verwerken in een toepassing zoals een app. Downloaden en bewerken is niet meer nodig. Door deze nieuwe mogelijkheden kunnen statistische gegevens op eenvoudige wijze worden gecombineerd met andere data. Dat biedt talloze mogelijkheden.' Hij geeft een voorbeeld. 'Neem huizensite Funda. Deze site maakt nu al – via een bestaande, maar veel ingewikkeldere route – op succesvolle wijze gebruik van CBS-data. Het combineert buurtgegevens van het CBS met huizenadvertenties. Potentiële huizenkopers blijken

dat nuttige informatie te vinden en maken daar veel gebruik van.' Er is een enorme behoefte aan statistische informatie. En die informatie heeft het CBS in overvloed. Van de welbekende statistieken over economie en werkloosheid, tot de wellicht wat minder bekende informatie als bijvoorbeeld de vlinderstand in Nederland. En juist die minder bekende statistieken kunnen straks, dankzij Open Data, veel beter voor het voetlicht worden gebracht.

PROEF

Doordat eindeloos kan worden gecombineerd met andere data bewijzen deze CBS-statistieken in praktische apps of andere programma's nog eens extra hun waarde. Bovendien bereiken de CBS-cijfers via nieuwe, laagdrempelige kanalen de belangstellende burger. Een ontwikkeling waar het CBS blij mee is, benadrukt Ramondt. 'Onze taak is het publiceren van informatie, die inspeelt op de behoeften van de samenleving. Wanneer de behoeften veranderen, moeten we daar als CBS ook op inspelen. Dat doen we met Open Data. Mensen zoeken informatie op allerlei plekken, van apps tot allerlei andere digitale toepassingen. Op deze wijze wordt de informatie van het CBS via verschillende kanalen aangeboden.' De proef van het CBS is bijna voorbij. Bij de evaluatie is de feedback van de deelnemende ontwikkelaars straks heel belangrijk, aldus Ramondt. 'Samen stappen we in een nieuwe wereld, maar het zijn

Nieuwe kansen

Op 13 juni 2013 gaf het Europees Parlement goedkeuring om openbare informatie beter toegankelijk te maken. In 2015 wordt de richtlijn van kracht. Lidstaten hebben tot 18 juni 2015 de tijd om verbeterde toegankelijkheid om te zetten in nationale wetgeving. Neelie Kroes, de Europees Commissaris die verantwoordelijk is voor de Digitale Agenda, zet zich sterk in voor Open Data. Het is de grondstof voor tal van nieuwe informatieproducten en -diensten en zorgt voor meer transparantie en betere besluitvorming, meent de Eurocommissaris. Bovendien zorgt Open Data voor een directe en indirecte economische impuls. 'Uw data zijn meer waard als u die weggeeft', drukte ze overheden al verschillende keren op het hart. 'Door overheidsdata op toegankelijke wijze beschikbaar te maken ontstaan nieuwe kansen voor ondernemingen en worden banen gecreëerd', aldus Kroes. Zij wijst op producenten die door middel van Open Data diensten en apps kunnen ontwikkelen voor smartphones, tablets en andere toestellen. Onder de richtlijn vallen overheden, zelfstandige bestuursorganen, bibliotheken, musea en archieven.

met name de ontwikkelaars die in de toekomst met Open Data zullen werken. Daarom luisteren we graag naar hun ervaringen. Ontwikkelaars vervullen straks een extra rol in de informatievoorziening.' Op basis van de ervaringen van de ontwikkelaars maakt de CBS-projectgroep een nieuwe versie van de faciliteit. 'Medio 2014 willen we de service vervolgens openstellen voor alle ontwikkelaars.'

PRAKTISCH

Nederland is enkele jaren geleden begonnen met de uitrol van het open databeleid. Cruciaal hierbij is dat alles open wordt: overheidsdata moeten beschikbaar worden gesteld en gebruikers moeten deze data kunnen toepassen bij de bouw van websites en applicaties. Voor haar eigen organisaties hanteert de overheid het 'pas toe of leg uit'-principe. Ramondt: 'Dit komt er op neer dat je als organisatie iets uit te leggen hebt als je Open Data niet toepast.' Begin 2011 heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een online dataportaal gepresenteerd. Op dit Open Dataportaal is informatie te vinden over openbare overheidsdata en bevindt zich ook het landelijke Register Open Data. Hierin zijn alle openbare bestanden van overheden te vinden. Ontwikkelaars en andere geïnteresseerden kunnen hier terecht voor data die ze willen hergebruiken, bijvoorbeeld in eigen toepassingen. De hoeveelheid data groeit, want een toenemend aantal organisaties stelt via dit portal gegevens ter beschikking.

'Ook het CBS zal medio 2014 worden toegevoegd aan dit online dataportaal', aldus Ramondt. Dat betekent de afronding van een intensieve voorbereidingsperiode.

Een belangrijk onderdeel van die voorbereidingsperiode was de afstemming in de Manifestgroep, een samenwerkingsverband van zestien organisaties. Hierbij zijn naast het CBS onder meer de Belastingdienst, het Agentschap NL, het UWV en de RDW aangesloten. Waarom dat nodig was? 'Deze organisaties hebben eigen specifieke taken. Daarnaast heb je te maken met het feit dat Open Data een containerbegrip is. Daarom schreef de Manifestgroep een rapport waarin zij nader ingaat op dit fenomeen. Juridisch beleid, privacybeleid en licentiebeleid zijn onderzocht en in dit rapport nader gedefinieerd. Tot de Manifestgroep behoren overheidsorganisaties die elk hun eigen belangen hebben. Voor ons als CBS is het bijvoorbeeld heel belangrijk dat we altijd als bron worden vermeld. Dit soort afspraken zijn vastgelegd in het rapport van de Manifestgroep.' 'De rol van statistische informatie wordt steeds belangrijker in onze maatschappij. Open Data kunnen maatschappelijke vraagstukken cijfermatig in beeld brengen. Bovendien', zegt Ramondt, 'vindt de burger anno 2013 het niet minder dan logisch dat hij 'zijn' data terugkrijgt van de overheid zodat er nuttige dingen mee gedaan kunnen worden voor de samenleving.'

10% VAN DE JONGEREN GEPEST OP INTERNET

In 2012 werd ruim 10 procent van de jongeren van 15 tot 18 jaar wel eens gepest op het internet. Meestal gaat het om laster, roddel en achterklap. Maar ook stalken, bedreiging en chantage komen voor. Cyberpesten komt vooral voor op social media, de interactieve platforms waarop vrijwel alle 15- tot 18-jarigen actief zijn. (Bron: CBS)

MINDER DAN 1 OP DE 10 JONGEREN MELDT PESTGEDRAG BIJ DE POLITIE

De meest voorkomende vorm van cyberpesten onder jongeren is laster. Het gaat dan bijvoorbeeld om het plaatsen van kwetsende teksten op internetfora of profielsites, of het verspreiden van foto's, filmpjes of roddel via het web. Jongeren die online gepest worden doen hiervan overigens vaak geen melding. Minder dan 1 op de 10 meldt het pestgedrag bij de politie of een andere instantie. Slachtoffers van cyberpesten die 25 jaar of ouder zijn, melden dit vaker dan jongeren. (Bron: CBS)

1 **5**
OP DE

MENSEN VOELT ZICH ONVEILIG IN EIGEN BUURT

Bijna 1 op de 5 mensen (18 procent) voelt zich wel eens onveilig in de eigen buurt. 1 op de 50 (2 procent) voelt zich er vaak onveilig. Het gemiddelde rapportcijfer dat de burger in 2012 geeft voor de veiligheid in de eigen buurt bedraagt een 7,1. Niet-westerse allochtonen beoordelen de veiligheid in de buurt met een 6,6 lager dan westerse allochtonen (7,1) en autochtonen (7,2). Inwoners van zeer sterk stedelijke gebieden zijn duidelijk negatiever dan inwoners van niet-stedelijke gebieden: rapportcijfer 6,7 tegen 7,6. (Bron: Veiligheidsmonitor 2012)

5,5

WONINGINBRAKEN PER 1000 INWONERS

In het jaar 2012 werden in ons land 5,5 woning-inbraken per 1 000 inwoners geregistreerd. In 2005 waren dat er nog 4,3. Het aantal woning-inbraken verschilt per regio. In 2012 kwamen in de politieregio Gooi en Vechtstreek relatief de meeste woninginbraken voor: 8,6 per 1000 inwoners. Het relatief minst aantal woninginbraken komt voor in Friesland: 3,1 per 1000 inwoners. In de periode 2005-2012 daalde het relatieve aantal woning-inbraken alleen in de regio's Rotterdam-Rijnmond, Groningen en Limburg-Noord. (Bron: CBS)

32%

TEVREDEN OVER POLITIE

Hoe functioneert de politie in de woonbuurt? Burgers blijken daar verschillend over te denken. Zo is nog geen 20 procent van de inwoners van Limburg tevreden of zeer tevreden over het functioneren van de politie in hun buurt. Dit is landelijk gezien de laagste waardering. De hoogste scores qua waardering zijn te vinden in het westen van het land. In Den Haag is 28 procent tevreden of zeer tevreden en in Amsterdam is dat zelfs 32 procent. (Bron: Veiligheidsmonitor 2012)

A woman with short blonde hair, wearing a red jacket and grey trousers, is standing in a stable. She is gently petting the nose of a brown horse with a white blaze on its face. The horse is standing behind a metal railing. The stable has wooden walls and a metal ceiling with fluorescent lights. A colorful blanket is draped over a metal stand in the background.

Anky van Grunsven

**'Dag en
nacht zijn
we bezig
met het
welzijn
van onze
paarden'**

Succesvolle sportvrouw Anky van Grunsven

'Sport bevordert het doorzettingsvermogen'

Anky van Grunsven (1968) is een bekende Nederlandse dressuurrijdster. Ze heeft vele wereld- en Europese kampioenschappen op haar naam staan. Ook won ze diverse gouden medailles op de Olympische Spelen. Als sporter behoort ze tot de wereldtop. We zochten haar op in het Brabantse Erp, waar ze een multifunctioneel centrum leidt dat voorzien is van alle gemakken en luxe voor ruiters en paarden.

Auteur: Miriam van der Sangen Fotografie: Sjoerd van der Hucht

Van Grunsven begon met rijden op zesjarige leeftijd toen zij een Shetlandpony kreeg. Haar vader gaf haar de eerste lessen, waarna zij lid van de ponyclub in Erp werd. Vanaf haar zevende jaar nam ze deel aan landelijke wedstrijden paard rijden, zowel op het gebied van springen als dressuur. Na het behalen van haar havo-diploma besloot zij professioneel te gaan rijden en les te gaan geven. Haar vader gaf haar een kasboek en wenste haar 'veel succes'. Van Grunsven is erg trots op haar vader. Hij was haar steun en toeverlaat en begeleidde haar op vele reizen. 'Hij speelde een belangrijke rol in de opvoeding van mij en mijn 2 broers. Van hem heb ik de nuchterheid en de ijver. We zijn alle drie - net als onze vader - ondernemer geworden. Hard werken en eigen verantwoordelijkheid nemen staan hoog in ons vaandel'.

SUCCES

Het succes kwam Van Grunsven niet aanwaaien. Ze moest er hard voor werken en het was een proces van vallen en opstaan. 'Maar als je iets wilt, dan moet je er ook voor gaan', is haar instelling. Na twee Europese kampioenschappen nam ze in 1988 deel aan de Olympische Spelen van Seoul. Twee jaar later werd ze voor het eerst Nederlands kampioen. De komst van Bonfire, één van haar meest favoriete paarden (onlangs overleden), bracht haar een ongekend aantal successen. Met hem werd ze in 1994 Wereldkampioen op het

onderdeel kür op muziek tijdens de Wereldruiterspelen. Zij pakte met hem in totaal negen maal de nationale dressuurtitel en won zes keer de Wereldbekerfinale. De kroon op het werk met dit bijzondere paard was de allereerste individuele gouden medaille op de Olympische Spelen in Sydney. Topsportpaarden moeten

1,7 miljard euro aan invoer van sportartikelen

In 2010 wordt er in Nederland voor een bedrag van 1,7 miljard euro aan sportgerelateerde goederen en diensten ingevoerd. Ongeveer de helft van de invoer van sportartikelen komt uit Azië, in het bijzonder uit China, Taiwan, Thailand en Singapore. Zo komt bijvoorbeeld een derde van alle fitnessapparaten uit China en Taiwan. De andere helft van de invoer komt bijna volledig uit West-Europa en de Verenigde Staten. De waarde van sportgerelateerde uitvoer bedraagt 1,5 miljard. De export van sportartikelen gaat veelal minder ver de landsgrenzen over. Meer dan een kwart van de uitvoer van sportartikelen gaat naar Duitsland. Daar gaat het vooral om wederuitvoer van producten als tennisrackets, tennisballen en golfstokken. (Bron: CBS)

volgens Van Grunsven een heleboel kwaliteiten hebben. 'Ze moeten vooral sensibel en alert zijn'. Na het succes van de Olympische Spelen van Sydney behaalde ze opnieuw individueel goud tijdens de Olympische Spelen in Athene (2004) en Hongkong (2008), nu met haar paard Salinero. 'Een heel bijzonder paard door zijn speciale karakter', zei ze ooit.

ONDERSCHIEDINGEN

Anky van Grunsven heeft in haar sportieve carrière ook veel onderscheidingen mogen ontvangen. Zo werd zij in 1993, 1994, 1995, 1996, 1998, 2000 en 2004 uitgeroepen tot 'Ruiter van het jaar'. Tevens werd zij in 1994 geëerd als sportvrouw van het jaar. In 2001 kreeg zij de titel 'Ruiter van de eeuw'. Van Grunsven is ook benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau en in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Ze is de eerste Nederlandse sporter die op vijf verschillende Olympische Spelen een medaille won, waarvan drie gouden medailles achter elkaar.

DRUKBEZETTE AGENDA

Van Grunsven heeft dagelijks een drukbezette agenda. De ochtend begint stevast met de dagelijkse training van de paarden. In de namiddag geeft ze regelmatig les aan haar leerlingen, zowel uit Nederland als ver daar buiten. Het niveau varieert van landelijk Z tot en met Grand Prix. Ook geeft ze clinics en verkoopt ze boeken, dvd's en cd-roms. Daarnaast heeft ze sinds 1999 een

eigen kledinglijn voor zowel ruiter als paard. In Europa, Noord-Amerika, Azië en Australië wordt haar merk *ANKY Technical Casuals* bij ruitersportzaken verkocht. 'Als je de hele dag met paarden bezig bent, merk je dat een aantal zaken beter en innovatiever kunnen en dat pak je dan op.' Ze is ook actief voor verschillende goede doelen. Zo is ze bijvoorbeeld ambassadeur van de Stichting S.O.S.-kinderdorpen. Daarvoor bezocht ze met haar gezin dit jaar een aantal kinderdorpen in de Oekraïne. 'Deze organisatie probeert wereldwijd voor kinderen te zorgen die er alleen voor staan. Dat gebeurt in de eigen omgeving door een gezinssituatie te creëren, waar liefde en geborgenheid is. Hier ben ik een grote voorstander van. Het is erg belangrijk dat kinderen in een sociale omgeving opgroeien.' Van Grunsven zet zich ook in voor de stichting Hulphond. Zij leiden hulphonden op voor mensen met een handicap. Verder ligt de stichting KIKA (stichting kinderen kankervrij) haar na aan het hart. Zij is er een bevlogen ambassadeur van.

KINDEREN EN SPORT

Terug naar de sport. Hoe belangrijk is volgens Van Grunsven sporten in de opvoeding van kinderen in het algemeen en haar eigen twee kinderen in het bijzonder? 'Sport heeft een belangrijke toegevoegde waarde. Ik stimuleer het zeer. Zo wordt de motoriek van kinderen tussen de 8 en 12 jaar er goed door ontwikkeld en ook het lichaam. Mentaal leer je in een team met tegenslag

'Sport leert je in een team met tegenslag om te gaan'

Stijgende werkgelegenheid in de sporteconomie

In 2010 werken in Nederland 150 duizend personen in de sporteconomie. Dit komt overeen met 1,7 procent van het totale aantal werkzame personen in Nederland. De meeste van hen zijn werkzaam in de bedrijfstak sport, recreatie en fitness en de bedrijfstakken onderwijs en handel. De werkgelegenheid in de sport neemt nog steeds toe, terwijl deze in de hele Nederlandse economie in de periode 2008-2010 is afgenomen. De toename van het aantal werkzame personen in de sport is vooral terug te zien bij de zelfstandigen, zoals sportinstructeurs. Ruim 20 procent van de werkzame personen in de sporteconomie is zelfstandige. Verder is typerend voor de sporteconomie dat deze arbeidsintensief is: er werken relatief veel mensen ten opzichte van de hoeveelheid geld die er in omgaat. (Bron: CBS)

om te gaan en het bevordert je doorzettingsvermogen.' Erg enthousiast is ze over de gemeente Veghel, waar

haar woonplaats Erp onder valt, die goede initiatieven op het gebied van sport neemt. 'De gemeente biedt de gelegenheid aan kinderen om 3 tot 5 proeflessen sport te volgen. Daarna kunnen ze kiezen of ze er mee door willen gaan. Een heel goed initiatief, want op deze manier wordt de stap om met sporten te beginnen makkelijker.'

Van Grunsven heeft in haar werk veel steun van haar man Sjef Janssen, die al sinds haar achttiende haar trainer en coach is. In 2011 werd bij hem een hersentumor ontdekt. Hij moest er aan geopereerd worden. Gelukkig bleek de tumor goedaardig. 'Dat was een periode van grote onzekerheid en veel stress', aldus Van Grunsven. 'Op mijn bedrijf zijn we dagelijks keihard aan het werk om alles goed te laten verlopen. Met het vele werk dat we voor de paarden moeten doen, is het niet gemakkelijk rust te vinden. Dag en nacht zijn we bezig met het welzijn van onze paarden, maar soms vergeten we om goed voor onszelf te zorgen. Het is een soort beroepsziekte.' De twee kinderen van Van Grunsven en haar man rijden allebei pony. 'Ik vind het belangrijk dat ze weten wat we hier doen, maar ze moeten vooral zelf weten wat ze later willen worden', besluit ze.

CONSUMPTIE GEKROMPEN MET 4,4%

Vanaf het uitbreken van de kredietcrisis in 2008 tot en met 2012 is de consumptie door huishoudens in Nederland met 4,4 procent gekrompen. Huishoudens geven minder geld uit, onder andere omdat zij minder te besteden hebben. Het reëel beschikbare inkomen daalde tussen 2008 en 2012 met 3,8 procent. Ook het consumentenvertrouwen en de malaise op de woningmarkt spelen een rol. Sinds 2011 verwachten weinig mensen er op vooruit te gaan. In vergelijking met Nederland groeide in Duitsland de consumptie met 4,3 procent. (Bron: CBS, Eurostat)

16,8

MILJOEN NEDERLANDERS MEDIO 2013

Op 1 juli 2013 telde Nederland 16,8 miljoen inwoners – 13 000 meer dan begin dit jaar. Uit de cijfers blijkt dat het groeitempo van de bevolking verder afneemt. In de eerste helft van 2012 groeide de bevolking nog met 14 000 en in de eerste zes maanden van 2011 nog met 31 000. De bevolkingsgroei in 2013 werd voornamelijk veroorzaakt door natuurlijke aanwas (het aantal geboorten minus de sterfgevallen). Deze natuurlijke aanwas lag in het eerste halfjaar van 2013 op 9 000. (Bron: CBS)

2 200

TIENERMOEDERS IN 2012

In 2012 kregen 2200 meisjes van 20 jaar of jonger een kind. Dat is minder dan 1,5 procent van alle geboorten in ons land. Het aantal tienergeboorten is in Nederland nog nooit zo laag geweest. Rond 1970 was dit aantal nog 5 keer zo hoog. Het geboortecijfer onder tieners in Nederland behoort tot de laagste ter wereld. De hoogste geboortecijfers zijn te vinden in Bulgarije, Roemenië en het Verenigd Koninkrijk. Bulgarije staat op de eerste plaats met meer dan 40 geboorten per 1 000 meisjes van 20 jaar of jonger. (Bron: CBS, EuroStat)

67 000

LAND- EN TUINBOUW- BEDRIJVEN

Het aantal boerenbedrijven in Nederland daalt nog steeds. Op 1 april 2013 telde Nederland ruim 67 000 land- en tuinbouwbedrijven. Dat is 2 procent minder dan in 2012 en komt neer op een afname van gemiddeld 25 bedrijven per week. Ten opzichte van het jaar 2000 is het aantal land- en tuinbouwbedrijven met bijna een derde afgenomen. Op 1 april 2000 telde ons land nog 97 000 boerenbedrijven. (Bron: CBS)

Europese statistiekconferentie levert veel concrete resultaten op

De 99ste editie van de prestigieuze DGINS, de conferentie voor de Directeuren-Generaal (DG's) van Europese statistiekbureaus, vond eind september plaats in Nederland. Er werd onder meer gesproken over Europese samenwerking op het gebied van statistiekproductie en over de rol van big data. Met resultaat.

Auteur: Masja de Ree Fotografie: Sjoerd van der Hucht

'Het doel was te komen tot een memorandum over de toekomst van big data in Europa'

Het CBS werd al in december 2011 benaderd om de DGINS-conferentie 2013 te organiseren. Twee maanden later gaf Gosse van der Veen, Directeur-Generaal van het CBS, zijn akkoord. 'Het is een belangrijke bijeenkomst', verklaart beleidsadviseur Annelies van Eekelen. 'Als organiserend land zet je jezelf op de kaart en krijg je de kans om je eigen projecten te tonen.' De strategische conferentie voor de DG's van de statistiekbureaus van de Europese Unie en kandidaat-lidstaten wordt elk jaar georganiseerd, steeds in een ander land van de Europese Unie (EU). Ongeveer 120 deelnemers waren op 25 en 26 september aanwezig. Naast DG's waren er ook statistiekdirecteuren van de Europese Centrale Bank, OESO en UNECE. Aansluitend vond op vrijdag 27 september de formele EU-vergadering van het Europees Statistisch Systeem (ESS) Comité plaats.

BALANS

De DGINS-conferentie werd geopend door Henk Kamp, minister van Economische Zaken, die erop wees dat statistieken een belangrijk onderdeel zijn van het moderne leven. 'Ze worden als vanzelfsprekend gezien, maar het is veel werk om ze te maken. DGINS schept een platform om te praten over de mogelijkheden om bestaande kennis te behouden en verbeteren, maar ook om heel nieuwe wegen in te slaan. Niet alleen nationaal, maar ook op Europees niveau. De wereld van de statistiek is niet statisch.' Hij stelde dat het belangrijk is een goede

balans te vinden tussen het maken van consistente statistieken over een langere periode en het inspelen op nieuwe ontwikkelingen en nieuwe interessegebieden. 'Dat kan zowel betekenen dat je nieuwe statistieken maakt over bijvoorbeeld welzijn en duurzaamheid als dat je de productie van niet langer relevante statistieken vereenvoudigt of beëindigt.' Kamp prees Eurostat voor de pogingen om de lastendruk voor bedrijven te beperken, maar gaf ook aan dat we moeten blijven zoeken naar de meest effectieve manier om dat te doen.

BEELDSTATISTIEK IN SCHEVENINGEN

Als burgemeester van de stad waar de DGINS-conferentie plaatsvond, sprak Jozias van Aartsen de aanwezigen ook toe in het Kurhaus. Hij bracht daar in herinnering dat het internationale karakter van Den Haag ook is verbonden met de namen van twee pioniers op het gebied van de statistiek. Hij doelde op de Oostenrijkse econoom Otto Neurath en de Duitse graficus Gerd Arntz, die in de jaren twintig met behulp van pictogrammen een nieuwe beeldstatistiek ontwikkelden. Na het uitbreken van de korte maar hevige burgeroorlog in 1934 ontvluchtte Neurath Oostenrijk en vestigde hij zich in Den Haag, waar hij al eerder een afdeling van zijn Mundaneum Instituut voor beeldstatistiek had opgericht. Korte tijd later kwam ook Gerd Arntz over uit Duitsland. In Den Haag ontwikkelden zij samen de Isotype, oftewel het International System of Typographical Picture Education.

'Het CBS werkt op het gebied van big data veel samen met bedrijven en andere instellingen'

Eurostat en Europese statistiek

Eurostat coördineert en organiseert vergaderingen op EU-niveau op het gebied van de Europese statistiek en is daarmee voorzitter van het ESS-comité, maar ook van directeursgroepen en werkgroepen. DGINS is een prestigieuze conferentie voor de leden van het ESS-comité, de DG's van de statistiekbureaus van de kandidaat-lidstaten en een aantal directeuren van internationale organisaties. De onderwerpen worden door het ESS-comité vastgesteld. Het Europees Statistisch Systeem (ESS) is het partnerschap tussen Eurostat en de nationale instituten voor de statistiek en andere nationale instanties. Zij zijn in elke lidstaat voor de ontwikkeling, productie en verspreiding van Europese statistieken verantwoordelijk. Eurostat draagt er op communautair niveau zorg voor dat Europese statistieken volgens de vastgestelde regels en statistische beginselen worden geproduceerd. Eurostat heeft in dit verband de beslissingsbevoegdheid over processen, statistische methoden, normen en procedures en over de inhoud.

Dit bestaat uit kenmerkende figuurtjes die arbeiders, ambtenaren, soldaten of fabrieken voorstellen. In 1939 verscheen bij Knopf in New York het boek *Modern Man in the Making*, waarin Neurath en Arntz grafische statistieken gebruikten om de ontwikkeling van de mens te beschrijven. In het voorjaar van 1940 kon nog een Nederlandse versie verschijnen, net voordat Neurath Nederland in de meidagen hals over kop moest verlaten, op de vlucht voor de binnenvallende Duitse troepen. Vlakbij het Kurhaus, in de haven van Scheveningen, ging hij als laatste passagier aan boord van een reddingsboot, op weg naar het Verenigd Koninkrijk. Gerd Arntz bleef achter in Nederland en overleefde zijn dienst in het Duitse leger. Het gemeentemuseum beheert zijn omvangrijke archief.

TOEKOMSTVISIE

Traditiegetrouw bevat de tweedaagse conferentie een strategisch en een institutioneel onderwerp. Op voorstel van het CBS is het onderwerp big data op de agenda gezet, omdat daar veel internationale interesse en aandacht voor is. Het onderwerp *peer reviews* stond op de agenda, omdat eind 2013 de tweede ronde van self-assessment en *peer reviews* start. Bij de *peer reviews* wordt gemonitord in welke mate de nationale statistiekbureaus de principes van de Praktijkcode voor de Europese Statistiek naleven. De onderwerpen big data en

peer reviews kwamen aan bod op de tweede dag van DGINS. De eerste dag stond in het teken van de toekomst van het Europees Statistisch Systeem. De DG's hebben hierover in kleine werkgroepjes gediscussieerd. Aan het eind van de dag luidde de conclusie dat de Europese landen graag een gedeelde visie uitdragen. Daarbij moet er wel aandacht zijn voor de nationale belangen, waaronder lastendruk. Verder wil men in de toekomst ook in klein comité praten. 'De deelnemers waren erg enthousiast over die mogelijkheid', vertelt logistiek coördinator Wendy Frigge. 'Voor DGINS was dit een vernieuwende overlegvorm. Daarom hebben we grote stappen kunnen maken.'

BIG DATA-DAG

De tweede dag startte met een sessie over de tweede ronde van peer reviews en stond daarna helemaal in het teken van big data. De deelnemers werden welkom geheten met een filmpje, waarin onder meer werd ingezoomd op Bonaire. Het CBS publiceert ook de statistieken van deze speciale gemeente van Nederland. 'We hebben uitgelegd dat big data overal zijn, zelfs op een klein eiland, bijvoorbeeld in de vorm van mobiele telefoniegegevens en Twitterberichten', legt Van Eekelen uit. Daarna volgden twee presentaties. In de eerste vertelde Yu Gyung Kang, directeur bij Statistics Korea, over de big data-projecten in haar land. Het Zuid-Koreaanse

statistiekbureau is op dit gebied al heel ver. Prof. Ronald Leenes van de Universiteit Tilburg ging daarna in op de privacy-aspecten van het gebruik van big data. Voor, tijdens en na de presentaties konden de deelnemers via hun mobiel of iPad vragen stellen en stemmen op stellingen. Een uniek concept dat mogelijk is dankzij de technologie van Sendsteps. De stellingen gingen bijvoorbeeld over de vraag of we de mogelijkheden van big data voor de statistiek internationaal moeten onderzoeken. Het stemmen was een succes. 'Het was dynamisch en vernieuwend', concludeert Frigge. 'Iedereen werd bij de discussie betrokken. En het posten ging door tijdens de workshops in de middag.' Tijdens die workshops vertelden tien organisaties, waaronder IBM, Vodafone en Coosto, wat zij met big data doen. Beleidsadviseur en internationaal coördinator Carina Fransen: 'Dat toonde ook goed aan hoe het CBS samenwerkt met bedrijven en andere instellingen als het gaat om big data.' De deelnemers gaven aan hierdoor geïnspireerd te raken.

RESULTATEN

Naar aanleiding van de gesprekken op de eerste dag over de toekomst van de Europese statistiek is besloten de *Task Force on Vision 2.0* op te richten, onder voorzitterschap van het CBS en Eurostat. Dertien landen hebben zich hiervoor aangemeld. Fransen: 'De taskforce heeft het

‘Het is de core business van de statistiek om nuttige informatie te produceren op basis van ruwe data’

mandaat om een gezamenlijke Visie 2.0 op te stellen en voorstellen te doen voor een duidelijke governance-structuur voor de ESS en voor de implementatie van de Visie 2.0. Door in de visie de dynamiek buiten de statistiekbureaus mee te nemen, hopen we tot betere samenwerking te komen binnen Europa. Het doel van de big data-dag was om te komen tot een memorandum over de toekomst van big data in Europa. Dat is gelukt.’ Van Eekelen: ‘In het memorandum staat onder meer dat er volgend jaar een *roadmap* moet liggen, die de voornemens uit het memorandum concreet maakt.’ Ook hiervoor wordt een taskforce opgericht. Het CBS is blij met dit concrete resultaat. Want zoals DG Van der Veen zei tijdens zijn toespraak bij de opening van de big data-dag: ‘We moeten ons realiseren dat elke dag meer en meer data geproduceerd worden, in alle delen van de maatschappij. Het is de core business van de statistiek om nuttige informatie te produceren op basis van ruwe data.

Daarom is het belangrijk dat we nadenken over wat die overvloed aan data betekent voor ons dagelijks werk.’ De oprichting van de twee taskforces en het memorandum zijn tijdens het formele ESS-Comité officieel vastgesteld.

Bij de organisatie van de DGINS-conferentie waren meerdere CBS'ers betrokken. Naast de beleidsadviseurs Carina Fransen en Annelies van Eekelen was ook logistiek coördinator Wendy Frigge van de partij. Daarnaast droegen innovatiemanager Barteld Braaksma, communicatiemedewerker Els Cramer en stafmedewerker Laura Lelieveld hun steentje bij. De organisatoren zijn zeer tevreden over het verloop van de conferentie. Het was dynamisch, er zijn veel ideeën uitgewisseld en concrete afspraken gemaakt. Van Eekelen: ‘De ontwikkelingen rondom big data gaan door. In de nabije toekomst liggen kansen om big data als aanvullende bron voor onze bestaande statistieken te gebruiken.’

NEDERLANDSE MELKKOE PRODUCEERT

8100 LITER MELK

De productiviteit van de Nederlandse melkkoe neemt steeds meer toe. In 1950 gaf een gemiddelde melkkoe nog 4 000 liter per jaar. In 2000 was de gemiddelde productie per koe inmiddels 7 300 liter melk en in 2011 was deze toegenomen tot 8 100 liter. De totale melkproductie in dat jaar bedroeg 11,9 miljard liter. Bijna alle melk gaat naar de zuivelfabrieken. Deze verwerken ruim de helft tot kaas en een tiende tot consumptiemelk. Van de overige melk wordt onder meer boter, room, yoghurt, desserts, ijs, gecondenseerde melk en melkpoeder gemaakt. (Bron: CBS)

RUIM 200 MILJOEN LITER MELK

Van de totale productie van 11,9 miljard liter melk in 2011 kwam ruim 200 miljoen liter niet in de fabriek terecht. Dit deel van de melkproductie was bestemd voor de kalveren op de boerderij of voor verwerking door boeren en boerinnen tot streekproducten. Denk hierbij aan populaire streekproducten als kaas. (Bron: CBS)

KIPPEN IN ONS LAND LEGGEN

10,6

MILJARD EIEREN

In 2011 legden de kippen in Nederland bij elkaar 10,6 miljard eieren. Dit komt neer op gemiddeld 1,7 eieren per Nederlander per dag. Ruim de helft van deze eieren wordt in ons eigen land geconsumeerd. Voor de meeste van deze eieren geldt dat ze niet gekookt, gebakken of gepocheerd worden gegeten. Dit gebeurt vooral indirect, nadat ze zijn verwerkt in levensmiddelen als koekjes, gebak, mayonaise en advocaat. (Bron: CBS)

GROENTEN EN FRUIT GOED VOOR

30%

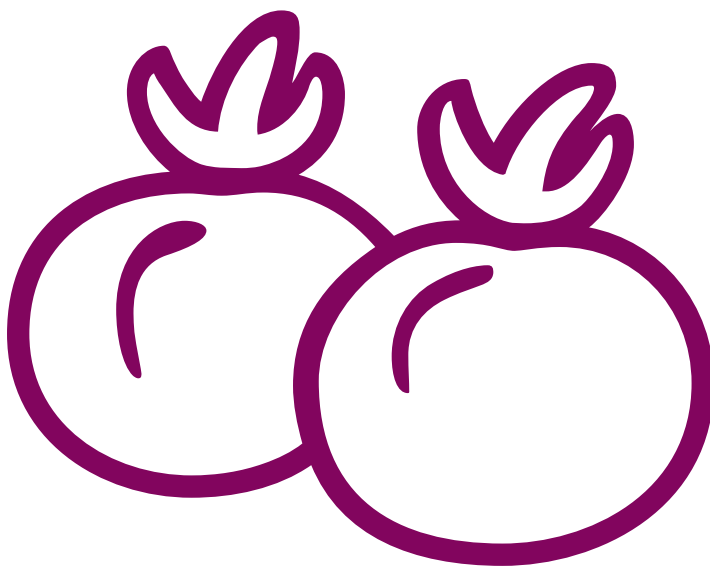
EXPORTWAARDE VOEDINGSMIDDELEN

Nederland is een belangrijk distributieland voor voedingsmiddelen. In 2011 waren groenten en fruit goed voor bijna 30 procent van de totale exportwaarde van alle voedingsmiddelen. Vlees is goed voor 18 procent van deze totale exportwaarde, terwijl zuivel een aandeel van 17 procent heeft van het geheel. De rest van de export bestaat uit een breed scala van andere voedingsmiddelen, zoals vis, graan en koffie. (Bron: CBS)

80

HECTARE EXTRA VOOR TOMATENKWEK

De oppervlakte voor de kweek van tomaten is in 2013 gestegen met 80 hectare. In totaal is het areaal tomaten 1770 hectare. In de periode 2000-2013 is dit gestegen met 57 procent. Dat betekent dat de oppervlakte voor de kweek van de tomaten de snelste stijger is onder de glasgroenten. De stijging is vooral toe te schrijven aan de groeiende oppervlakte voor trostomaten en losse tomaten. Het areaal cherry tomaten is echter sterk afgenomen. (Bron: CBS)

'De situatie
in Nederland
wordt
systematisch
vergeleken met
19 referentie-
landen'

**HET NEDERLANDSE
ONDERNEMINGSKLIMAAT
IN CIJFERS 2013**

De publicatie *Het Nederlandse ondernemingsklimaat in cijfers 2013* schetst een thematisch opgebouwd beeld van het ondernemingsklimaat in Nederland. Dit gebeurt aan de hand van zo'n honderd indicatoren. De situatie in

Nederland wordt systematisch vergeleken met een vaste groep van 19 referentielanden. De publicatie is in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken samengesteld.

Kengetal: I-74
ISBN: 978-90-357-1515-8
ISSN: 1872-325X
Prijs: € 43,10 (exclusief verzendkosten)

Deze publicatie is gratis als pdf te downloaden vanaf www.cbs.nl